

Kampen för skogen

May 8, 12:33 PM

Göteborgs – Posten Plus

Författare: Axel Kronholm

Intervju med Michael Nilsson

Ålder: 61.

Bor: Mölnlycke.

Familj: Sambo och två barn.

Yrke: Konstnär och miljökonsult.

Aktuell: Skriver på en bok om miljöfrågorna utifrån sitt 35-åriga engagemang. Jobbar även med en rapport om Yxsjöområdets naturvärden och utformar informationsskyltar som ska sättas upp längs Mölndalsåns vattensystem.

Helst skulle han måla tavlor om dagarna, men så länge naturen är hotad vaknar Michael Nilsson varje dag med ett tydligt syfte: att skydda de sista västsvenska gammelskogarna.

Hittills har han påverkat etablerandet av fem naturreservat och gett upphov till ett EU-beslut som retat gallfeber på skogsindustrin.

Mitt ute på Yxsjön simmar två storlommar tillsammans. Deras svartvita halsränder blänker i vårsolen. Här häckar också den fridlysta fiskgjusen. Det är lugnt och fridfullt, men i fjärran hörs mullret från flygplanen som lyfter från Landvetter i öster.

Det var här allt började för Michael Nilsson, i dag ordförande för Naturskyddsföreningen i Härryda. Året var 1987 och han bodde inne i Mölnlycke och arbetade som konstnär och promenerade ofta i naturen för att samla inspiration. En dag gick han längs en bäck norr om Yxsjön och kom plötsligt fram till ett stort kalhygge. Han kontaktade då Naturskyddsföreningen i Härryda kommun.

- De hade ingen som jobbade med skogsfrågor där, så då fick jag börja med det.

Sedan dess har kampen för skogen präglat Michael Nilssons liv i 35 års tid. Måleriet har fått stå tillbaka, som mycket annat i livet.

- Det har varit en ständig kamp. Jag har nog inte vaknat en enda morgon sedan dess utan att det funnits något att ta tag i. Det har inte blivit så mycket utlandssemestrar, utan jag har varit ute i skogar i stället, eller skrivit skrivelser. Ofta är det remisstider under sommaren, så när andra varit lediga har jag suttit och skrivit remissvar. Men det har varit meningsfullt i och med att det också visat sig att man faktiskt kan påverka.

Kalhygget norr om Yxsjön var det visserligen för sent att stoppa, men Michael Nilsson ordnade möten med ansvariga myndigheter och kommunen, vilket lade grunden för fortsatt engagemang för skogarna lokalt i Härryda. I början av 90-talet hittade Naturskyddsföreningen alkonblåvinge, en starkt hotad fjärilsart, norr om Landvetter där det var tänkt att en soptipp skulle anläggas. Fjärilen skapade rubriker och ledde till att området pekades ut som så kallat riksintresse med extra skydd enligt Miljöbalken. Nu finns planer på att skydda stora delar av området som naturreservat. Allt som allt har Michael Nilsson varit med och påverkat etablerandet av fem naturreservat i Härryda kommun, bland annat ett norr om Yxsjön.

Unika skogar

Skogarna kring Yxsjön och Skärsjön här i Härryda kommun är unika för södra Sverige: ett sammanhängande område på över 1 300 hektar med skogar som för det mesta skonats från storskaligt skogsbruk. Norr och söder om Yxsjön är det äldre naturbarrskog, och i direkt anslutning till den i öst finns självföryngrad skog som vuxit fram efter en skogsbrand för snart 100 år sedan.

- Det är svårt att hitta så stora områden där båda de här naturtyperna hänger ihop, konstaterar Michael Nilsson.

När området 2003 utreddes i samband med planer på en järnvägssträcka mellan Mölnlycke och Bollebygd bedömdes Yxsjöskogarna ha högsta naturvärde, så kallad klass 1. Här finns uppemot 70 rödlistade arter och 30 arter som är skyddade enligt EU:s direktiv. För 20 år sedan valde Michael Nilsson att flytta närmare den här skogen. I dag bor han med familj i ett hus precis vid skogsbrynet, med naturen inpå knuten.

Vi hinner inte gå långt från hemmet innan han hittar något att visa. Han går fram till ett oansenligt träd och rotar fram förstoringsglaset ur sin tygkasse.

- Här växer en mussellav, det är en oceanisk lav och en högkvalitativ signalart som indikerar väldigt höga naturvärden.

Så kallade signalarter är skogsförsvarens bästa vänner. De är inte nödvändigtvis sällsynta eller fridlysta i sig, men värderas högt för sitt signalvärde. Det innebär att närvaron av en sådan art signalerar att det finns andra skyddsvärda arter i området.

- När man gjort inventeringar på den här mussellaven hittade man i genomsnitt fem rödlistade arter där den fanns.

Signalarter är också ett hjälpmedel för att läsa skogen och förstå dess historia. Inte långt från mussellaven är marken mer eller mindre täckt av stor revmossa. På en del träd är den till och med på väg upp på stammen.

- Det tyder på hög luftfuktighet, vilket i sin tur tyder på att det varit skog under lång tid här, eftersom det funnits träd som skuggat och behållit fuktigheten. Tallarna här i området kan vara upp till 300 år gamla, granarna 250 år.

Vi på vår sida i kampen har ingen annan makt än kunskap. Man kommer ingenstans med åsikter, det spelar ingen roll vad jag tycker, utan vår styrka ligger i kunskapen om naturen.

Vi går vidare och Michael Nilsson får syn på klibbticka, en trädsvamp som i och för sig är vanlig, men det är inte svampen i sig han är intresserad av. Vid en närmare besiktning syns små hål på tickorna, stora som knappålshuvuden.

- Det här är spår efter en skalbagge, klibbticknagare, och det är en signalart. Den lägger sina larver i klibbtickorna och när de kryper ut skapar de här hålen.

De här arterna, som knappt är synliga för blotta ögat, kan tyckas obetydliga - men de kan fälla avgörandet om en skog får stå kvar eller om den blir ett kalhygge.

- Vi på vår sida i kampen har ingen annan makt än kunskap. Man kommer ingenstans med åsikter, det spelar ingen roll vad jag tycker, utan vår styrka ligger i kunskapen om naturen. Det är därför det lokala perspektivet är så viktigt. Arbetar man lokalt lär man sig naturvärdena i det området, säger Michael Nilsson.

Fick EU på sin sida

Det var med hjälp av sådan kunskap som Michael Nilsson förra året gav upphov till ett beslut i EU-domstolen som retat gallfeber på skogsindustrin. Som medlemsland i EU har Sverige införlivat EU:s fågeldirektiv och livsmiljödirektiv i artskyddsförordningen, vilket innebär att arterna som omfattas av dessa direktiv även är skyddade i Sverige. Hittills har man från svenskt håll emellertid tolkat reglerna som att skyddet aktualiseras först när arterna i fråga är hotade. Denna tolkning ville Michael Nilsson få prövad, och överklagade ett avverkningsbeslut till Miljödomstolen i Vänersborg, som i sin tur skickade ärendet vidare till EU. Och så våren 2021 underkände EU-domstolen Sveriges praxis.

- Det var en viktig dom. EU menar ju att skyddet är till också i förebyggande syfte, för att arterna inte ska bli hotade, och det är ett väldigt bra sätt att jobba med naturvård, säger Michael Nilsson.

På senare år har debatten om skogen i Sverige fått ny kraft. SVT:s dokumentärserie Slaget om skogen har belyst konflikten mellan det moderna skogsbruket och naturintressen. Dagens Nyheter har i flera granskningar uppmärksammat bland annat hur skogsbolag bryter mot sina egna miljöregler, och hur den ansvariga myndigheten Skogsstyrelsen haft nära kontakter med skogsindustrin inför en pr-kampanj mot just den EU-dom som Michael Nilsson låg bakom.

- Vi är vana vid att inte behöva ta någon större hänsyn till arter i Sverige, så då är det naturligt att det uppstår konflikt mellan olika verksamheter. Men det är hög tid att man anpassar sig till detta och börjar ställa om.

Ett liknande budskap kom i den senaste rapporten från FN:s klimatpanel IPCC, som konstaterar att livskraftiga ekosystem med rik biologisk mångfald kan motverka klimatförändringarna. Enligt forskarna behöver vi bevara skogar och andra ekosystem som finns kvar, men också återställa mycket av det som förstörts. Totalt behöver mellan 30 och 50 procent av jordens ekosystem på land och i haven bevaras.

Michael konstaterar:

- Om vi räddar naturen kan den rädda oss från klimathotet.

Enligt en rapport från FN:s klimatpanel IPCC kan livskraftiga ekosystem med rik biologisk mångfald motverka klimatförändringarna. Skogar behöver bevaras, ekosystem finnas kvar och mycket av det som förstörts behöver också återställas. Bild: Stefan Berg Vitmossan håller stora mängder vatten, den kan suga upp vatten som motsvarar 20 gånger sin egen vikt. Därför är den ett bra skydd mot skogsbränder, och minskar risken för översvämningar i skogen. Bild: Stefan Berg Hål efter klibbticknagaren som varit framme. Skalbaggen lägger sina ägg inne i klibbtickan. Själva skalbaggen ser man sällan, men däremot är spåren efter den lätta att känna igen. Bild: Stefan Berg

Det finns också andra forskare, som ofta lyfts fram av skogsindustrin, som menar att ett aktivt skogsbruk är det bästa för klimatet, med ny planterad skog som växer och suger upp koldioxid, samtidigt som skogsmassa kan ge bränslen som ersätter fossila produkter.

Enligt Michael Nilsson är det ett synsätt som formats av hur industrin fungerar.

- Vår skogsindustri bygger på hög massa och snabb avverkningstakt. Fabrikerna går dygnet runt och behöver hela tiden matas med ny råvara. De kan inte sakta ner.

Han ger inte heller mycket för deras sätt att bedöma klimatnyttan i skogsbruket.

- Det är inte bara träden som lagrar kol. I regnskogarna finns det mesta av kolet i träden, men här ligger mycket bevarat i marken, säger Michael Nilsson och tar fram en liten spade.

Han gräver sig flera decimeter ner under mosstället, sticker ner handen och tar upp en näve jord.

- Här är den verkliga kolsänkan, som byggts upp under lång tid. Marken i våra gamla skogar har ett djupt kollager, och om man kalhugger här så försvinner markvegetationen, humusen bryts ner och avger koldioxid. Eldar man dessutom upp träden, eller tillverkar kortvariga produkter, som pappersprodukter, så går även det kolet ut i atmosfären.

Ideella krafter mot skogsnäringen

Det är en ojämn kamp som skogsförsvare som Michael Nilsson för mot starka intressen. Nästan alla som är engagerade i lokala skogsgrupper runt om i Sverige arbetar helt på ideell basis, medan skogsnäringen satsar stora summor - över 150 miljoner de senaste fyra åren enligt DN - på att få ut sitt budskap.

- Man kan inte mäta sig med den näringen. Den har ju byggts upp under 100 år i Sverige och har ett starkt stöd också politiskt. Men samtidigt får vi mer och mer kunskap om hur skog och klimat fungerar, och den samlade bilden är att planetens resurser är begränsade. Det blir alltmer klart att vi behöver göra ett val här, och byta kurs. Skogsindustrin lär inte vara de som står längst fram i den förändringen, men vi har politiker som kan fatta beslut.

Yxsjöskogarna hotas alltjämt av mindre avverkningar, men även städernas utbredning oroar. Trafikverket har planer på att dra dubbelspårig järnväg för höghastighetståg mellan Göteborg och Borås genom skogen, och Härryda kommun vill bygga ett helt nytt samhälle, Landvetter Södra, med bostäder för 25 000 människor på lång sikt. Järnvägsplanerna är för närvarande ute på remiss, och den första etappen av Landvetter Södra, med bostäder för cirka 10 000 personer i anslutning till befintlig bebyggelse söder om Landvetter centrum, har fått beslut om planstart, vilket innebär att arbetet med nya detaljplaner påbörjas. Michael Nilsson arbetar för att försöka påverka bägge projekten.

- Jag tror det finns ganska stora möjligheter att åtminstone begränsa utbyggnaden av Landvetter Södra, eftersom den står i konflikt med så många skyddade arter och så värdefull natur.

Det kommunägda bolaget Landvetter Södra Utveckling AB skriver att man ska bygga hållbart i linje med Agenda 2030 och i samklang med naturen.

Litar du inte på de orden?

- Nej vis av lång erfarenhet så vet jag att detta är vackra men mycket tomma ord. Det handlar mest om att skapa goodwill och att marknadsföra projektet på ett positivt sätt. Ordet hållbart klingar då bra. Det hela blir paradoxalt när man vill bygga en stad i ett naturområde med mycket höga naturvärden. Man kan givetvis inte både bevara naturen och exploatera den. Så det blir ju inte särskilt hållbart eftersom även bevarande av natur och arter ingår i hållbarhetsbegreppet.

Samtidigt behöver ju städer växa och människor någonstans att bo. Går det att hitta kompromisser med naturskyddet?

- Det beror på. Tar man tjädern som exempel finns det liksom inga kompromisser, den har sina krav för att få finnas kvar. Man måste planera utifrån de förutsättningar som finns. Givetvis ska folk ha någonstans att bo, men då får man hitta andra lösningar som inte går emot miljömålen. Det är inte bara skogsindustrin som behöver anpassa sig till den nya verkligheten, det gäller all verksamhet, även exploatering av mark för samhällsbyggnad.

Så här svarar Landvetter Södra

Som kommun har Härryda flera perspektiv att ta hänsyn till. I Sverige råder bostadsbrist, och kommunen ser en möjlighet att bygga ett hållbart samhälle från grunden i Landvetter Södra, en satsning som kan stå som exempel för andra projekt i framtiden.

Området som planeras i första etappen ligger just söder om Landvetter centrum. Yxsjöområdet, längre åt sydväst, är tänkt att bevaras.

En artskyddsutredning för etapp 1 har genomförts och presenterats under våren. Den visar var det är byggbart och var eventuella skyddsåtgärder behöver göras. En naturvärdesinventering är beställd och kommer att genomföras i år.

Ett hållbarhetsstrategiskt program, framtaget av Härryda kommun, är nu ute på remiss och kommer att vara styrande även för de kommunala bolagen och projekt med externa parter.

Under de 35 år som Michael Nilssons varit engagerad i skogsfrågor har han sett otaliga gammelskogar försvinna, många fler än han lyckats rädda. Ändå säger han att han aldrig tappat hoppet.

- Jag har väl varit ganska enveten, men jag har sett många som tröttnat och lagt av, börjat ägna sig åt något annat. Men jag har känt att ju fler som lägger av desto viktigare blir det för mig att fortsätta. Med tiden har det visat sig vara viktigare än jag insett. När jag började förstod man inte alls kopplingen mellan klimatet och skogen.

För Sveriges resterande gammelskogar är tillvaron en kamp mot klockan. Varje dag avverkas skogar, samtidigt som medvetenheten ökar, menar Michael Nilsson.

- FN, EU och andra stora aktörer pratar på ett helt annat sätt i dag. Man säger att vi måste bevara och återställa upp till 50 procent av naturen. Det är ett ganska radikalt budskap som kommer från världens ledande miljöexperter. Det är inte något man säger bara för att, utan det pekar på hur allvarligt det är.

- Förutsättningarna för att förstå naturen har aldrig varit så bra som i dag. Den här kunskapen finns tillgänglig via ny teknik, den är inte undangömd i några gamla böcker längst in i någon hörna på ett bibliotek. Det går inte att gömma sig från insikterna som rör klimatet och biologisk mångfald, utan det kommer att bryta igenom. Så jag är trygg i att det sker en återväxt i det här engagemanget.

Helst skulle Michael Nilsson se att skyddet för naturen vägdes in i alla samhällsfrågor, på samma sätt som FN:s barnkonvention som nyligen blev svensk lag och som kräver att barns rättigheter ska beaktas i alla beslut som rör barn.

- Det borde egentligen inte vara upp till ideella organisationer att driva de här frågorna. Om det här i stället sköttes av myndigheter och verksamhetsutövare på ett bra sätt kunde jag avveckla mitt engagemang, och lägga mer tid på annat. Som att måla tavlor, eller titta på grodor. Det vore idealet.

Artikeln publicerades i GP **Två Dagar**. Bildmaterialet kan tyvärr inte visas i denna pdf.

Nedan ser du de texter som finns i anslutning till bilderna.

Michael Nilsson är aktiv i Naturskyddsföreningen i Härryda. Han hävdar bestämt att man inte både kan bevara naturen och exploatera den. Bild: Stefan Berg

Trafikverket har planer på att dra dubbelspårig järnväg för höghastighetståg mellan Göteborg och Borås genom skogen, och Härryda kommun vill bygga ett helt nytt samhälle, Landvetter Södra, med bostäder för 25 000 människor. Michael Nilsson arbetar för att begränsa båda projekten. Bild: Stefan Berg

Havstulpanlav är en så kallad signalart som är lätt att känna igen. Den växer främst på hassel och rönn. Bild: Stefan Berg

Storlommen är en av de fåglar man kan hitta i Yxsjön. Bild: Joel Nilsson

Skogarna kring Yxsjön och Skärsjön här i Härryda kommun är unika för södra Sverige: ett sammanhängande område på över 1 300 hektar med skogar som för det mesta skonats från storskaligt skogsbruk. Bild: Stefan Berg

1/5

Havstulpanlav är, iksom mussellav, en så kallad signalart. Havstulpanlaven är lätt att känna igen och växer främst på hassel och rönn. Bild: Stefan Berg

Enligt en rapport från FN:s klimatpanel IPCC kan livskraftiga ekosystem med rik biologisk mångfald motverka klimatförändringarna. Skogar behöver bevaras, ekosystem finnas kvar och mycket av det som förstörs behöver också återställas. Bild: Stefan Berg

Vitmossan håller stora mängder vatten, den kan suga upp vatten som motsvarar 20 gånger sin egen vikt. Därför är den ett bra skydd mot skogsbränder, och minskar risken för översvämningar i skogen. Bild: Stefan Berg

Hål efter klibbticknagaren som varit framme. Skalbaggen lägger sina ägg inne i klibbtickan. Själva skalbaggen ser man sällan, men däremot är spåren efter den lätta att känna igen. Bild: Stefan Berg

1/3

Michael Nilsson menar att det ligger i skogsnäringens eget intresse att gå över till ett mer hållbart skogsbruk. Rätt vad det är vill konsumenterna inte längre ha virke från kalhyggen, och vad gör man då? Jag tror att de flesta branscher inser att det ligger i deras intresse att ställa om. Skogen är den viktigaste naturresursen vi har, och vi vill ju kunna använda den, som råvara i ett hållbart skogsbruk, men också för friluftsliv, rekreation, för produktion av biologisk mångfald och för att rädda klimatet. Bild: Stefan Berg

